

Łukaszewicz, Bohdan

W czterysta pięćdziesiątą rocznicę hołdu pruskiego

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 545-546

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bohdan Łukaszewicz

W CZTERYSTA PIĘCDZIESIĄTĄ ROCZNICĘ
HOŁDU PRUSKIEGO

W dniu 10 kwietnia 1975 roku, w czterysta pięćdziesiątą rocznicę hołdu pruskiego, zorganizowano w Olsztynie sesję naukową oraz otwartą wystawę dokumentów i pamiątek. Organizatorami sesji byli: Zarząd Główny i Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego oraz Okręgowe Muzeum Mazurskie w Olsztynie.

Po otwarciu sesji przez dyrektora Muzeum Mazurskiego mgr. Władysława Ogrodzińskiego, Hieronim Skurpski, pierwszy dyrektor Muzeum Mazurskiego, jego organizator i twórca, odsłonił w sali kromerowskiej tablicę pamiątkową z popiersiem biskupa warmińskiego Marcina Kromera dłuta artysty rzeźbiarza Janusza Kondrowskiego. Następnie wręczono prof. dr. Marianowi Biskupowi medal „Za zasługi dla humanistyki olsztyńskiej” przyznany przez Radę Naukową Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. Obradom sesji przewodniczył mgr Jerzy Sikorski — dyrektor OBN, a po przerwie prof. dr. Marian Biskup — prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Na sesję złożyły się trzy referaty i jeden komunikat. Prof. dr. Marian Biskup przedstawił *Genezę i znaczenie hołdu pruskiego z 1525 roku*; dr hab. Wiesław Majewski zreferował pracę zmarłego w 1973 roku prof. dr. Stanisława Herbsta *Wojna polsko-krzyżacka w latach 1519—1521*¹; doc. dr hab. Janusz Małek natomiast wygłosił referat zatytułowany *Nowe spojrzenie na politykę Prus Książęcych wobec Polski za czasów księcia Albrechta*; mgr Kamila Wróblewska przedstawiła komunikat *Portret księcia Albrechta w zbiorach Muzeum Mazurskiego w Olsztynie*.

Do protokołu sesji dołączono również komunikat mgr. Romana Marchwińskiego, zatytułowany *Wydatki skarbu królewskiego na opravę hołdu pruskiego z 1569 roku*. W komunikacie tym autor przeprowadził wstępną analizę — pominiętego dotąd w literaturze historycznej — przekazu źródłowego o kosztach poniesionych przez skarb królewski na stronę dekoracyjną hołdu lennego księcia Albrechta Fryderyka, złożonego królowi polskiemu Zygmuntowi Augustowi w Lublinie 19 lipca 1596 roku. Zestawienie wydatków na tę uroczystość odnotowano w ostatnim rejestrze generalnym skarbu królewskiego, relacji podskarbiego wielkiego Stanisława Sobka z Sulejowa². Po stronie dystrybutów tego rejestru figuruje osobny dział *Distributa in sumptum omagii per Illustrem Dominum Ducem Prussiae Sacrae Regiae Maiestatis Lublini praestitum die (19 Julii) a. D. 1569*, zawierający w zdewiczeniu zapisach wydatkowane tutaj kwoty na łączną sumę zł pol. 1227, gr. 1. Jak na możliwości skarbu polskiego, schyłkowego okresu panowania ostatniego Jagiellona, była to suma znaczna i świadcząca o nadaniu przez dwór królewski świetnej oprawy uroczystości w Lublinie.

Pod względem rzeczowym wydatki grupują się wokół urzędzenia miejsca dla króla (*teatrum*), różnorodnego sukna i adamaszku przeznaczonego na *teatrum* królewskie i chorągwie oraz malarzy, a także na podarki dla księcia. Szczególnie interesująca jest pozycja mówiąca o proporcji ofiarowanym Albrechtowi Fryderykowi. Otóż malarz za wykonanie proporca, przedstawiającego czarnego orła z koroną na białym adamaszku i drugiej chorągwi „czerwonej” (koronnej), otrzymał ze skar-

¹ Podstawą referatu był artykuł S. Herbsta „Kampania jesienna 1520 roku na Warmii i Powiślu, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1957, nr 1, ss. 4—10, rozszerzony o zachowane notatki i zapiski prof. S. Herbsta.

² Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Rachunki Królewskie, 222; Rejestr wtórny, ibidem, sygn. 223.

bu zł. pol. 40. Natomiast wśród darów królewskich dla księcia zwraca uwagę złoty łańcuch oszacowany na zł. pol. 739, gr. 20.

Omówiony w komunikacie przekaz źródłowy przy bliższej analizie może dorzucić kilka realnych szczegółów do poznania kolorytu *Hołdu pruskiego* Matejki, czy też *Proporca* Jana Kochanowskiego. Skłaniałby także do poszukiwań w zasobie aktowym Archiwum Skarbu Koronnego podręcznych rachunków pisarzy skarbowych, zawierających szczegółowe rozwinięcie pozycji zasygnalizowanego działu dystrybucji ostatniego rejestru generalnego podskarbiego Stanisława Sobka z Sulejowa.

W dyskusji nad referatami na szczególną uwagę zasługuje wystąpienie prof. dr. Adama Vetulaniego, który wskazał na różnice warsztatu badawczego, jakim dysponowali historycy polscy przed II wojną światową i obecnie.

Wygłoszone na sesji referaty prof. dr. Mariana Biskupa, doc. dr. hab. Janusza Małka i mgr Kamili Wróblewskiej opublikowano w niniejszym zeszycie „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”.

W przerwie w obradach uczestnicy sesji wzięli udział w otwarciu wystawy „450-lecie hołdu pruskiego”, przygotowanej przez Okręgowe Muzeum Mazurskie w Olsztynie, Muzeum Narodowe — Dom Matejki w Krakowie i Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie.

Najcenniejszym eksponatem historycznym był pergaminowy dokument paktu krakowskiego z 8 kwietnia 1525 roku. Ponadto na wystawie eksponowano ubiory i ich fragmenty służące jako modele Janowi Matejce przy malowaniu *Hołdu pruskiego*, szkice do tego obrazu, odlewy głów ostatnich Jagiellonów. Scenariusz wystawy przygotowała mgr Barbara Kuczała z Domu Matejki w Krakowie, Muzeum wydało również katalog wystawy.